

CZESŁAW OKOŁÓW

**Puszcza Białowieska
(Uwagi o monografii)**

Беловежская Пуца (заметки о монографии)

The Białowieża Forest (Remarks on a monograph)

Nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego w Warszawie ukazała się książka prof. Edwarda Więckiego pt. „Puszcza Białowieska”. Ma ona charakter monografii, obejmuje łącznie 193 strony, zawiera 9 rysunków oraz 44 fotografie. Składa się z przedmowy napisanej przez prof. Tadeusza Włoczewskiego oraz 9 rozdziałów, spisu literatury i streszczenia w języku angielskim.

Rozdział I, liczący 10 stron, poświęcony jest dziejom władania Puszczą oraz osadnictwu na jej terenie. Omawiana jest przynależność państwowa i administracyjna obszaru Puszczy, poczynając od okresu wczesnego średniowiecza aż po dzień dzisiejszy. Na tym tle autor przedstawia rozwój osadnictwa na terenie Puszczy i historię powstania poszczególnych osiedli. Obszernie omówiono walki o wolność i niepodległość Polski toczone na jej obszarze w ciągu dwu ostatnich stuleci a więc: powstanie listopadowe, powstanie styczniowe oraz okres II wojny światowej. Z tego ostatniego autor podaje szereg faktów mało znanych, dotychczas nie publikowanych.

W rozdziale II (23 s.) omówiono zmiany obszaru Puszczy Białowieskiej poczynając od XV w. Cytowane są liczne szczegółowe dane z zachowanych w archiwach rejestrów powierzchniowych. Całość uzupełniają reprodukcje archiwalnych map Puszczy, z których najstarsze pochodzą z końca XVIII w. Dane te ilustrują proces stopniowego kurczenia się obszaru Puszczy, przy czym największy uszczerbek przyniosło rozdawanie poszczególnych części Puszczy przez carycę Katarzynę, wskutek czego w stosunkowo krótkim okresie odeszło ponad 30 tys. ha obszarów leśnych.

Opisowi przyrody Puszczy poświęcony jest rozdział III, zatytułowany „Flora i fauna Puszczy Białowieskiej” (47 s.). W rozdziale tym autor przedstawia kolejno: położenie geograficzne, stosunki hydrologiczne, glebowe i klimatyczne Puszczy. Następnie prezentowana jest flora drzew i krzewów oraz lasy Puszczy, przy czym szczegółowo omówione zostały siedliskowe typy lasu, zgodnie z nomenklaturą przyjętą w „Zasadach hodowlanych obowiązujące w pgl”. Charakterystykę drzewostanów ilustrują tabele masowego i powierzchniowego udziału poszczególnych gatunków drzew w rozbiciu na klasy wieku; podobne zestawienia dotyczą zapasu na pniu oraz udziału masowego i powierzchniowego poszczególnych gatunków drzew w różnych typach lasu. Omówiono zmiany w okresie między 1958 a 1968 r. na podstawie wyników prac taksacyjnych przeprowadzonych

przez Biuro Urządzania Lasu i Projektów Leśnictwa w Białymstoku. Przy omawianiu fauny Puszczy autor ze zrozumiałych względów najwięcej miejsca poświęca żubrowi, prócz tego przytoczone są krótkie informacje o świecie ptaków.

Rozdział IV (19 s.) omawia sposoby zarządzania Puszczą poczynając od XV w., wyodrębnienie się leśnictwa białowieskiego oraz kolejne formy administracji, zarządzania i ochrony całego kompleksu Puszczy Białowieskiej aż do naszych czasów.

Gospodarkę Puszczy, poczynając od okresu przedrozbiorowego aż do końca II wojny światowej, omawia rozdział V (47 s.). Mowa jest tu o przywileju tzw. „wchodów” zezwalających mieszkańcom okolicznych wsi na pozyskiwanie w Puszczy siana, łowienie ryb itp. W XVII i XVIII w. następuje stopniowy wzrost pozyskania drewna, głównie na potrzeby okolicznych dworów, oraz rozwój wypalania węgla drzewnego, potażu i smoły, czyli tzw. budnictwa. W tym też okresie rozwija się w Puszczy bartnictwo. Rozdział kończy charakterystykę gospodarki łowieckiej, ze szczególnym uwzględnieniem polowań królewskich.

Szczegółowo omówiono okres zaborów, poczynając od pierwszych dekretów carskich zabezpieczających surowiec na potrzeby floty oraz ukazu z 1802 r. o ochronie żubra. Przytoczone zostały źródłowe dane o ilościach pozyskiwanego surowca drzewnego oraz sposobach zagospodarowania Puszczy, aż do utworzenia z niej prywatnego łowiska carów rosyjskich po 1888 r. Okres masowych wyrębów drewna przez Niemców w latach 1915—1918 omówiony jest dość pobieżnie, po czym szczegółowo przedstawiono kolejne, zmieniające się sposoby użytkowania i zagospodarowania Puszczy w okresie międzywojennym.

W rozdziale VI (11 s.) bardzo szczegółowo opisano gospodarkę na terenie Puszczy w ostatnim okresie, tj. w Polsce Ludowej. Autor przytacza szereg danych o sposobach i rozmiarze użytkowania drewna, pozyskaniu użytków nieдрzewnych i odstrzale zwierzyny. Omówiony jest też rozmiar i zakres prac odnowieniowych i pielęgnacyjnych oraz zabiegów ochronnych. Całość uzupełniają dane dotyczące efektów ekonomicznych działalności alp na terenie Puszczy. Rozdział kończy omówienie starań Polskiego Towarzystwa Leśnego o zaliczenie Puszczy do lasów ochronnych (grupy I) oraz dążeń do nadania Puszczy Białowieskiej odrębnego statutu, uwzględniającego jej wyjątkowe znaczenie dla kultury, nauki i gospodarki oraz wynikające z tego różnorodne funkcje.

Gospodarkę i ochronę przyrody w radzieckiej części Puszczy omawia rozdział VII (16 s.). Autor przedstawia krótką charakterystykę drzewostanów wschodniej części Puszczy, ich zapas, rozmiar pozyskania drewna w ramach cięć sanitarnych oraz pogłowie żubrów i zwierzyny łownej. Rozdział kończy krótkie omówienie niektórych prac naukowych wykonanych w radzieckiej części Puszczy.

Rozdział VIII (10 s.) poświęcony jest Białowieskiemu Parkowi Narodowemu i ochronie przyrody. Po krótkim omówieniu historii starań o utworzenie i zabezpieczenie prawne obszaru Parku, opisano jego szatę roślinną, drzewa pomnikowe na obszarze rezerwatu ścisłego i pozostałej części Puszczy oraz wyszczególniono gatunki roślin i zwierząt podlegających ochronie. Omówiono ponadto działalność muzeum przyrodniczo-leśnego oraz rozwój turystyki w okresie powojennym.

Rozdział IX (9 s.) poświęcony jest znaczeniu Puszczy Białowieskiej dla nauki, kultury i sztuki. Omówiono w nim historię badań nad przyrodą Puszczy, poczynając od pierwszej pracy nad szkieletem żubra wykonanej przez Giliberta w końcu XVIII w., przez prace botaników Gorskiego, Drymmera, Ejsmonda i Błońskiego z ubiegłego wieku, aż do badań Paczoskiego i uczonych niemieckich w okresie I wojny światowej. Właściwy jednak rozwój systematycznych badań nastąpił z chwilą powstania w Białowieży zaczątków Parku Narodowego i pierwszej placówki naukowej w postaci filii Instytutu Badawczego Lasów Państwowych. Dalszy rozwój tych badań na szeroką skalę nastąpił w okresie powojennym. Podano niektóre wyniki oraz obecne kierunki badań białowieskich, ze szczególnym uwzględnieniem badań nad żubrem. W części dotyczącej znaczenia Puszczy dla kultury i sztuki cytowane są fragmenty utworów Hussowiana i Sieroszewskiego, wspomina się też o pobycie w Białowieży Sienkiewicza, Glogera, Orzeszkowej, Ejsmonta i Ossendowskiego, z plastyków wymieniono Wyczółkowskiego i Kossaka. Podano również informację o odbywających się corocznie od 1965 r. jesiennych plenerach malarskich w Białowieży, z udziałem plastyków polskich i zagranicznych.

Omawianą książkę kończy streszczenie w języku angielskim (7 s.) oraz wykaz literatury liczącej 166 pozycji polskich i zagranicznych.

Do chwili obecnej ukazało się wiele monograficznych opracowań traktujących o Puszczy Białowieskiej. Najstarszym z nich jest praca Juliusza Brinkena (1) z początku ubiegłego stulecia, za następne należy uznać źródłową pracę Gennki (4) opublikowaną w czasopiśmie „Lesnoj Żurnal” i niedługo po niej wydane ozdobne opracowanie Karcova (9). Na kolejną monografię czekała Puszcza pół wieku; jest nią praca zbiorowa pod redakcją J. B. Falińskiego, wydana przez PWRiL w 1968 r. (3). Niezależnie od tego ukazało się wiele publikacji popularno-naukowych pióra znakomitego znawcy i badacza Puszczy prof. Jana Jerzego Karpńskiego, które w pewnym stopniu spełniały rolę popularnych monografii Puszczy (10, 11). Jak więc na tle wydanych uprzednio przedstawia się omawiana przez mnie praca prof. E. Więcki?

W pracy tej można wyróżnić trzy części różniące się tematyką, dotyczące 1) historii Puszczy, 2) aktualnej gospodarki leśnej w Puszczy oraz 3) przyrody Puszczy. W tej też kolejności chciałbym przedstawić swoje uwagi.

Najcenniejszymi partiami pracy są części: historyczna oraz dotycząca gospodarki leśnej w okresie po II wojnie światowej. Wynika to m. in. z faktu, iż autor jest znanym historykiem leśnictwa. Wyraźnie odbiega od nich opis przyrody Puszczy, który mimo stosunkowo bogatej literatury na ten temat oraz w miarę pokażnej objętości rozdziałów temu poświęconych wypadł niezbyt precyzyjnie i przekonywająco. Wskutek tego czytelnik po zapoznaniu się z treścią omawianej książki wcale nie zostanie przekonany o unikalności Puszczy Białowieskiej, ani w skali krajowej, ani w skali Europy, a więc i o konieczności specjalnego jej traktowania przez przyrodników i leśników.

Omawiając osadnictwo na terenie Puszczy autor nie wspomina o jej pradziejach, a więc o najdawniejszych śladach człowieka na tym terenie. Fakt ten jest istotny dla uznania, w jakim stopniu i od jak dawna Puszcza

znajdowała się pod wpływem jego działalności, a sięga on neolitu (8, 18). Brak jest też wzmianki o sprawie bardzo istotnej, moim zdaniem, a mianowicie o tym, że osiedlanie się na obszarze Puszczy Białowieskiej, w odróżnieniu od innych puszczy królewskich, było zabronione (22). W przypisie na s. 25 autor podaje, że miejscowość Narewka została założona na przełomie XVIII i XIX w., podczas gdy istnieją dowody na to, iż już w 1639 r. istniała tam rudnia dzierzawiona przez Mazowszanina Stefana Wydrę (13). Wydaje się także, że dla zobrazowania całości historii Puszczy, prócz omówienia walk o wyzwolenie narodowe toczonych na obszarze Puszczy w ciągu ostatnich dwóch stuleci, celowym byłoby wspomnienie o walkach i strajkach robotników leśnych i drzewnych na terenie Białowieży i Hajnówki w okresie międzywojennym.

W rozdziale II, przy omawianiu zmian terytorialnych Puszczy, bardzo pożądane dla lepszego zobrazowania rozmiarów tempa kurczenia się jej obszaru byłoby przedstawienie tego procesu w liczbach bezwzględnych lub w postaci mapki, jak to zrobił J. B. F a l i ń s k i w swej pracy o roślinności antropogenicznej Puszczy (2).

Bardzo cenne jest szczegółowe omówienie sposobów zagospodarowania Puszczy w okresie po I wojnie światowej, zwłaszcza w ostatnich latach, gdyż dane te są znane tylko niektórym osobom bliżej związanym z Puszczą Białowieską i leśnictwem. Podobnie przedstawienie starań leśników, w tym także Polskiego Towarzystwa Leśnego, zmierzających do nadania Puszczy statutu uwzględniającego jej wielorakie funkcje i unikalną wartość, zasługuje na szczególne uznanie, gdyż dzięki temu informacje te dotrą do szerszego ogółu miłośników Puszczy. Informacje o radzieckiej części Puszczy są niekompletne i nieaktualne, zwłaszcza w części dotyczącej tematyki prowadzonych badań oraz gospodarki łowieckiej, m. in. zabiegów zmierzających do zapewnienia pokarmu zwierzynie łownej.

Na tle szczegółowej historii Puszczy Białowieskiej oraz aktualnie prowadzonej na jej terenie gospodarki leśnej i łowieckiej bardzo niekompletnie i fragmentarycznie przedstawia się opis jej przyrody, mimo iż pod tym względem jest to jeden z najlepiej zbadanych obszarów w Europie. Wydaje się, iż tytuł rozdziału III — „Flora i fauna Puszczy Białowieskiej” nie odpowiada jego treści. Bliższe prawdy byłoby, gdyby brzmiał on „Przyroda Puszczy Białowieskiej”, bowiem prócz fauny i flory omawia on także klimat, rzeźbę terenu oraz stosunki wodne i glebowe. Szkoda, iż w rozdziale tym nie omówiono współczesnej klasyfikacji fitosocjologicznej podstawowych zespołów i zbiorowisk roślinnych Puszczy; wspomina się o tym tylko w rozdziale poświęconym Białowieskiemu Parkowi Narodowemu. Istnieją przecież obszernie opracowania roślinności nie tylko Parku Narodowego, ale i zagospodarowanej części Puszczy (12, 14, 15, 16). Znajdujący się w tym rozdziale opis siedliskowych typów lasu z powodzeniem mógłby być umieszczony w części dotyczącej aktualnej gospodarki leśnej.

Wymieniając we wspomnianym rozdziale nazwy roślin i zwierząt, autor posługuje się synonimami, które od lat wyszły z użycia. I tak np. *Abies pectinata* — zamiast *A. alba*, *Salix caprea* to wg autora wierzba siwa — zamiast wierzba iwa. Wśród ssaków zając bielak figuruje jako *Lepus variabilis* Pall — zamiast *L. timidus* L., zaś nornik północny to *Microtus ratticeps* Key. et Bl. — zamiast *M. oeconomus* Pall.

Omawiając ssaki występujące na obszarze Puszczy autor wymienia

szopa, norkę, chomika i jeża zachodniego, które bądź od lat wyginęły i obecnie nie występują w Puszczy, bądź też ich obecność nie została wiarygodnie stwierdzona w postaci okazów dowodowych. A przecież, dzięki wieloletniej pracy istniejącego w Białowieży Zakładu Badania Ssaków PAN, ich fauna na terenie Puszczy została dokładnie poznana.

Autor pisze o wyspowym stanowisku jodły w uroczysku „Cisówka” w czasie przeszłym, co sugeruje, iż obecnie jej tam nie ma. W rzeczywistości jodła na tym stanowisku, mimo osuszenia bagien otaczających uroczysko „Cisówka”, rośnie nadal i nie wykazuje żadnych objawów zanikania, o czym wspominają nowsze prace radzieckie (17).

Bardzo lakonicznie charakteryzuje autor świat ptaków Puszczy. Wymienione w pracy gatunki występują w każdym dużym kompleksie leśnym, podczas gdy Puszcza Białowieska, dzięki występowaniu na jej terenie wielu rzadkich w Polsce i Europie gatunków, jest jednym z najciekawszych pod tym względem obszarów (19), wysoko cenionym przez ornitologów zagranicznych (5).

Bardzo dobrze, że omawiana praca ma streszczenie w języku angielskim, w sprzedaży bowiem brak jest wydawnictw w językach obcych, które pełniłyby funkcję rzetelnej informacji dla tysięcy turystów zagranicznych zwiedzających rokrocznie Białowieżę. Szkoda, że do tłumaczenia zakradły się liczne nieścisłości lub zastosowano w nim mało znane synonimy, co poważnie zmniejsza jego wartość. I tak zając bielak nazwany jest „rabbit” (a więc królik — zamiast „snowy hare”), osika to „trembling poplar” (zamiast „European aspen”), grab — „hardbeam” (zamiast „hornbeam”), czy wreszcie żubr to „bison” (zamiast „visent” lub „European bison”). Odpowiednio wśród ptaków: głuszec to „wood grouse” (zamiast „capercaille”), cietrzew — „heath cock” (zamiast „black grouse”), *Aquilegia vulgaris* L., to łacińska nazwa rośliny, podczas gdy prawidłowe nazwy obydwu gatunków orlików w języku angielskim to: „great spotted eagle” i „lesser spotted eagle”.

Państwowe Wydawnictwo Naukowe, znane z dobrego opracowania edytorskiego, tym razem nie zadbało należycie o szatę graficzną i wygląd omawianej pozycji. Zamieszczone w niej zdjęcia wypadły naprawdę nieciekawie, co można stwierdzić porównując te same fotogramy w wydanej równolegle przez wydawnictwo „Sport i Turystyka” popularnej książce tegoż samego autora, gdzie wyszły one zupełnie poprawnie (21). Do całości wrażenia przyczynia się także broszurowa oprawa, co w wypadku monografii tego typu, do której czytelnik będzie wracał wielokrotnie, jest rzeczą co najmniej dziwną. Wydaje się także, że z korzyścią dla całości i z pożytkiem dla czytelnika byłoby zamienienie przynajmniej części licznych w omawianej pracy tabel i zestawień na przejrzyste wykonane diagramy.

Podpisy pod zamieszczonymi w pracy zdjęciami niejednokrotnie wprowadzają czytelnika w błąd. Np. na fot. 34 przedstawiono basen Topiło, służący do przechowywania surowca drzewnego w sezonie letnim, podpis zaś mówi o spławie i bindudze. Podobnie fot. 31 przedstawia wzgórze w dzisiejszym Parku Pałacowym według stanu z 1821 r., a nie istniejące w odległości około 6 km od Białowieży uroczysko „Stara Białowieża”. Wreszcie podpis pod fot. 40 powtarza rozpowszechnione mniemanie, jakoby budynek obecnej „Gospody Turystycznej” był ongiś leśniczówką, podczas

gdy w rzeczywistości został on wzniesiony w 1845 r. na potrzeby gubernatora grodzieńskiego (9).

Omówiono przede mną praca prof. Więcki jeszcze raz dowiodła, że zagadnienia Puszczy Białowieskiej są tak różnorodne i skomplikowane, a literatura przedmiotu tak bogata, że ich opracowanie i właściwe przedstawienie całości przekracza możliwości jednego człowieka. Jak się okazuje, nawet zespół ludzi pracujących obecnie na terenie Puszczy, nie ustrzegł się wielu błędów przy opracowywaniu wydanej w 1968 r. przez PWRiL monografii. Kończąc, pragnę podkreślić, że praca prof. Więcki, ze względu na szerokie potraktowanie dziejów Puszczy Białowieskiej oraz gospodarki leśnej na tym terenie w ostatnich latach, godna jest polecenia wszystkim miłośnikom tego unikalnego zakątka naszego kraju.

LITERATURA

1. Brinken J. — Memoire descriptif sur la forêt imperiale de Białowieża en Lithuania. Varsovie. N. Glucksberg 1826.
2. Faliński J. B. — Antropogeniczna roślinność Puszczy Białowieskiej jako wynik synantropizacji naturalnego kompleksu leśnego. Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego. 13, Warszawa 1966.
3. Faliński J. B. i in. (praca zbiorowa) — Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej. PWRiL, Warszawa 1968.
4. Genko N. — Charakteristika Belovežskoj Pušči i istoričeskie o nej svedenija. Lesnoj Žurnal, S. Petersburg 1902, 1903; t. 32 i 33.
5. Gooders J., Brack J. — Where to watch birds in Britain and Europe. Andre Deutsch, London 1970.
6. Graniczny S. — Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej (Uwagi o monografii). „Sylvan” 1969, nr 6.
7. Hedemann O. — Dzieje Puszczy Białowieskiej w Polsce przedrozbiorowej (do r. 1798). Instytut Badawczy Lasów Państwowych. Warszawa 1939 s. A, nr 41.
8. Jaskanis J. — Grób szkieletowy dziecka z późnego okresu rzymskiego odkryty w 1959 r. w Białowieży, pow. Hajnówka. „Rocznik Białostocki” nr 1. Białystok 1961.
9. Karcov G. — Belovežskaja Pušča, ee istoričeskij očerok, sovremennoe ochotnič'e chozajstvo i vysočajšie ochoty v pušče. A. Marks, S. Petersburg 1903.
10. Karpiński J. J. — Białowieża. Instytut Wydawniczy Kolumna. Warszawa 1947.
11. Karpiński J. J. — Puszcza Białowieska. Wiedza Powszechna. Warszawa 1965.
12. Matuszkiewicz A. — Stanowisko systematyczne i tendencje rozwojowe dąbrów białowieskich. „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, 24. Warszawa 1955.
13. — Ordinacija pušč v lesničestvach byvšego Velikogo Knjažestva Litovskogo sostavlennaja P. D. Isakovskim i C. Belozerom v 1641 g. Nakladom Vilenskoj Archeografičeskoj Komisii, Vilno 1871.
14. Sokołowski A. W. — Fitosocjologiczna charakterystyka borów świerkowych Puszczy Białowieskiej. „Prace IBL” nr 304, Warszawa 1966.
15. Sokołowski A. W. — Fitosocjologiczna charakterystyka borów iglastych ze związku *Dicranio-Pinion* Puszczy Białowieskiej. „Prace IBL”, nr 305, Warszawa 1966.

16. Sokołowski A. W. — Zespoły leśne Nadleśnictwa Zwierzyniec w Puszczy Białowieskiej. „Prace IBL”, nr 354, Warszawa 1968.
17. Škutko N. V., Martinovič B. S. — Pichta belaja v Belorussii. „Dendrologija i lesovedenije”. Mińsk 1967.
18. Szmít Z. — Zarys geologiczny i przyczynek do badań archeologicznych Puszczy Białowieskiej. Białowieża z. 2. Warszawa 1923.
19. Tomiałojć L. — Ptaki Polski. Wykaz gatunków i rozmieszczenie. PWN. Warszawa 1972.
20. Więcko W. — Dzieje Puszczy Białowieskiej od rozbiorów do 1918 r. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 11. Warszawa 1963.
21. Więcko E. — W ostępach Puszczy Białowieskiej. Sport i Turystyka, Warszawa 1972.
22. Wiśniewski J. — Dzieje Puszczy w Polsce przedrozbiorowej. W „Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej”. Warszawa 1968, 24—31.

Краткое содержание

Оговаривается книга Е. Венцко «Беловежская Пуца» изданная Государственным Научным Издательством в Варшаве в 1972 году. Книга имеет 193 страницы, 9 рисунков и 44 фотографии.

Книга проф. Венцко является монографическим описанием истории Беловежской Пущи и её нынешнего состояния. Очередные главы представляют: 1) Историю владения и заселения Беловежской Пущи; 2) Изменения территории Пущи; 3) Положение, климат, почвы, гидрологию, растительность, флору и фауну Пущи; 4) Управление Пущей; 5) Хозяйство в Пуще в период феодализма и капитализма; 6) Хозяйство в Пуще в условиях Народной Польши; 7) Белорусскую часть Беловежской Пущи; 8) Беловежский Национальный Парк; 9) Беловежская Пуца в науке и культуре. Рассматриваемая книга имеет также резюме на английском языке и список литературы охватывающий 166 позиций.

Самыми ценными частями книги являются главы представляющие историю, управление и хозяйство Беловежской Пущи, особенно хозяйство в период после II мировой войны. Описание природы Беловежской Пущи недостаточное и не очень убедительно подчеркивает все эти элементы благодаря которым Беловежская Пуца представляет собой уникальный объект в Европе. Также и резюме имеет некоторые неточности что делает его не вполне пригодным для зарубежного читателя.

Summary

The author discusses the book by E. Więcko „The Białowieża Forest”, PWN (State Scientific Publishing House), Warsaw 1972, 193 pages, 9 ill., 44 photographs, English summary, 166 bibl. references.

The book is divided into following chapters: 1) History of rule and colonization of the Białowieża Forest; 2) Changes in the area of the Forest; 3) Flora and fauna of the Forest; 4) History of administration of the Forest; 5) Forest economy in the period from feudalism to capitalism; 6) Forest economy in Polish People's Republic; 7) Bielorussian part of the Forest; 8) Białowieża National Park; 9) The Białowieża Forest in science and culture.

Most valuable parts of the book are chapters describing the history, management and economy of the Białowieża Forest, especially the economy of this forest after the World War II. The description of the nature of the Białowieża Forest does not sufficiently reveal elements making it the unique object in Europe. Also the summary contains some inaccuracies diminishing its usefulness for foreign readers.